УДК 658.14

Н. О. Гнип,
викладач кафедри обліку і аудиту, Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті розглянуто та вдосконалено сутність поняття "інформаційне забезпечення фінансового потенціалу", етапи процесу формування організаційно-інформаційної моделі його аналізу, класифікацію економічної інформації.

In the article the essence of conception "dataware of financial potential", stages of forming process of informative — organizational model of his analysis, classification of economic information are considered and improved.

Ключові слова: фінансовий потенціал, інформаційне забезпечення, економічна інформація, аналіз, управління.
Key words: financial potential, dataware, economic information, analysis, management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних економічних умовах діяльність кожного господарюючого суб'єкта є предметом уваги широкого кола учасників ринкових відносин (організацій і осіб), які зацікавленні в результатах його функціонування. На основі доступної їм звітно-облікової інформації вказані особи намагаються оцінити фінансове становище підприємства. Основним інструментом для цього слугує економічний аналіз, за допомогою якого можна об'єктивно оцінити внутрішні і зовнішні відносини об'єкта, що аналізують: охарактеризувати його платоспроможність, ефективність і прибутковість діяльності, перспективи розвитку, а потім за його результатами прийняти обгрунтовані рішення. Тому актуальним в сучасних умовах є питання вдосконалення напрямів організації інформаційного забезпечення фінансового потенціалу підприємств. Відповідно до цього у статті досліджувались організаційно-інформаційна модель та класифікація економічної інформації фінансового потенціалу суб'єктів господарювання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Різним аспектам проблеми інформаційного забезпечення підприємств за останні роки присвячено багато робіт зарубіжних та вітчизняних економістів. У цих роботах достатньо детально розглядається формування системи економічної інформації фінансового потенціалу суб'єктів реального сектора економіки. У той же час питанням розробки інформаційної бази аналізу, що визначає джерела утворення та види економічної інформації, за допомогою якої мають досліджуватись об'єкти аналізу [6], на сучасному етапі дослідники надають недостатньої уваги. Аналіз літературних джерел свідчить про те, що недостатність наукових розробок у сфері формування інформаційного забезпечення фінансового потенціалу підприємства призводить до неякісного його аналізу. Тому система організаційного забезпечення цього потенціалу потребує поглиблення та конкретизації.

Питанню формування інформаційного забезпечення фінансового потенціалу на підприємствах присвячено багато публікацій у спеціалізованій літературі, а також досліджень науковців, таких як: С.А. Кузнецова, В.О. Подольська, О.В. Яріш, С.Я. Салига, Н.В. Дацій, С.О. Корецька, Н.В. Нестеренко, К.С. Салига, Г.В. Савицька, Т.Д. Костенко, Є.О. Підгора, В.С. Рижков, В.А. Панков, А.А. Герасимов, В.В. Ровенська та інші.

Аналіз та узагальнення публікацій з даної проблематики дають підстави зробити висновок, що дотеперішні науково-методичні підходи до питань формування та організації інформаційного забезпечення підприємств, оцінювання якості їх сформованості в умовах трансформації належно не враховують особливостей побудови організаційно-інформаційної моделі як засобу формалізації фінансового аналізу суб'єктів господарювання, про що свідчить відсутність обгрунтування єдиної послідовності етапів формування інформаційного забезпечення підприємств.

ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Метою статті є визначення сутності поняття "інформаційне забезпечення фінансового потенціалу", удосконалення етапів процесу формуван-

ня організаційно-інформаційної моделі, класифікації його економічної інформації.

Під час проведеного дослідження для реалізації мети вирішувались такі завдання: систематизація та вдосконалення основних напрямів розробки організації інформаційного забезпечення, дослідження процесу розробки організаційно-інформаційної моделі фінансового аналізу та вдосконалення класифікації економічної інформації фінансового потенціалу суб'єктів господарювання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Перш ніж перейти до визначення та формування послідовності етапів процесу формування організаційно-інформаційної моделі суб'єктів господарювання, доцільно розглянути сутності понять та категорій "інформація", "забезпечення", "інформаційне забезпечення" та "інформаційне забезпечення фінансового потенціалу".

Термін "інформація" (лат. informatio) означає "пояснення", "повідомлення". Він набув ужитку ще наприкінці XIX сторіччя , але спочатку використовувся лише щодо засобів зв'язку. З розвитком науки і техніки інформацію почали розглядати залежно від конкретного змісту з виокремлюванням її різновидів, які стосуються різних галузей людської діяльності.

Нині під інформацією розуміють сукупність корисних відомостей. Інформація є одним із ресурсів, який може накопичуватися, реалізуватися, поновлюватися, є придатним для колективного використання та у процесі споживання не втрачає своєї якості [2].

Поняття "забезпечення" визначається як дія зі значенням забезпечити (постачати щось у достатній кількості), задовольняти або як те, чим забезпечують (матеріальні цінності, кошти) [8].

Якщо розглянути поняття "інформація" та "забезпечення", то можна дати визначення категорії "інформаційне забезпечення", де:

— інформаційне забезпечення — це процес постачання інформації будь-якого виду (структурована або неструктурована) та створення умов для доступу до неї;

— інформаційне забезпечення — це засіб або цінність, яким забезпечується користувач для задоволення своїх потреб та здійснення будь-якої діяльності, а саме — інформація як ресурс.

Отже, інформаційне забезпечення в обох його аспектах — як інформаційного джерела, так і процесу — має суттєве теоретичне та практичне значення [8].

Фінансовий потенціал — це обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних і перспективних витрат [4].

Таким чином, інформаційне забезпечення фінансового потенціалу підприємства — це постійно діюча система взаємозв'язків фахівців, обладнання і сучасних методів дослідження, призначених для збору, класифікації, аналізу, оцінки та передачі інформації, необхідної для управління фінансовим потенціалом підприємства задля підвищення ефективності його використання. Тому від якості інформаційного забезпечення фінансового потенціалу залежить і якість самого аналізу, управління цим потенціалом.

Інформаційне забезпечення фінансового потенціалу як процес повинне будуватися на деяких вимогах, які розподіляються на основні й другорядні.

До основних належать:

— вимога цінності для усіх користувачів інформації;

— вимога надійності.

У свою чергу, вимога цінності поділяється на три фактори:

— своєчасність, цей фактор показує, що інформація повинна своєчасно надійти до користувача ще "свіжою", якщо така вимога не виконується, то застаріла інформація не може повно відображати реальне становище підприємства;

— прогнозна — здатність інформації бути основою прогнозування на майбутнє перспектив підприємства;

— цінність зворотного зв'язку, що дає можливість користувачеві інформації встановити, наскільки правильні були оцінки перспектив роботи підприємства, зроблені раніше.

До вимоги надійність слід віднести такі фактори:

— вірогідність опису діяльності підприємства, тобто фінансова інформація повинна відображати економічну сутність операцій підприємства;

— нейтральність звітності, тобто відсутність у її укладачів негативного наміру до користувачів щодо прийняття певного рішення;

— перевіреність, тобто проведення певних аудиторських перевірок з ціллю дослідження вірогідності первинного документування.

До другорядних вимог доцільно віднести такі:

— співставність — можливість порівняння (співставлення) даних фінансової звітності про роботу певного підприємства з іншими даними, обраними за багатьма ознаками;

— сталість — дотримання визначених процедур складання звітності в рамках одного облікового періоду (року) [7].

З огляду на роль інформаційного забезпечення на сучасному етапі основною вимогою є корисність, яка свідчить про його якість та ефективність. Тоді основними завданнями інформаційного забезпечення, які повинні бути вирішені ним, є:

— створення повного фонду інформації;

— створення умов для інформаційного забезпечення на різних рівнях;

— об'єднання інформаційних потоків різних рівнів;

— забезпечення єдності процесу отримання та передачі інформації;

— стандартизація процесу інформаційного забезпечення;

Таблиця 1. Концептуальні підходи до класифікації економічної інформації

ПІБ	Класифікаційні ознаки	Види інформації
Савицька Г.В.	Планово-нормативна	Матеріали бізнес-планів, норми витрат і нормативи, прейскуранти цін і тарифів, законодавчі акти, інструкції, договори, технологічна документація тощо
	Дані бухгалтерського, статистичного і оперативного обліку та звітності	Документи бухгалтерського, статистичного й оперативного обліку й звітності
	Внутрішня позаоблікова інформація	Накази, виробниче листування, довідки про перевірки та акти ревізій (аудиту), протоколи виробничих нарад, доповідні записки та ін.
	Зовнішня інформація	Звітні дані споріднених підприємств і матеріали галузевих видань, збірники статистичних матеріалів як вітчизняних, так і закордонних установ, дані переписів і анкетних обстежень
	Дані особистих спостережень аналітика	Виробничі екскурсії, хронометраж робочого дня, опитування працівників підприємства [1]
Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижков В.С., Панков В.А., Герасимов А.А., Ровенська В.В.	Джерела звітного характеру	Документи бухгалтерського, статистичного й оперативного обліку й звітності
	Нормативні документи й дані планів	Перспективні, поточні, оперативні, бізнес-плани, планиграфіки виробництва,технологічна документація, а також норми й нормативні витрати матеріалів, трудових процесів, кошторису, цінники
	Необлікові джерела інформації	Офіційні нормативні документи (Закони України, Укази Президента, Постанови Уряду й місцевих органів влади), матеріали, акти, підсумки внутрішнього й зовнішнього аудиту, внутрішньовідомчих і позавідомчих ревізій, перевірок діяльності податковою службою, кредитними установами, господарсько-правові документи, технічна і технологічна документація, спеціальні спостереження, доповідні записки, переписка з контрагентами, реклама [5]
Подольська В.О., Яріш О.В.	За економічним змістом та джерелами інформації	Бухгалтерська, статистична, оперативно-технічна і податкова звітність
	За місцем використання	Зовнішня і внутрішня звітність
	За порядком регулювання та роллю в управлінні	Державна та внутрішньогосподарська (управлінська) звітність
	За призначенням	Загальнодержавна та відомча звітність
	За обсягом показників	Коротка та повна звітність
	За ступенем узагальнення даних	Первинна, зведена та консолідована звітність
	Залежно від періоду	Проміжна та річна звітність [3]
Митрофанов Г.В., Кравченко Г.О., Барабаш Н.С.	За джерелом формування	Правова, директивна, нормативно-довідкова, прогнозна, планова та фактографічна інформація
	За напрямками використання	Інформація, що характеризує законодавчу, директивну, нормативно-довідкову, планову базу фінансового аналізу та фактографічну інформацію
	За місцем утворення	Внутрішня і зовнішня інформація [6]

— доступність для користувачів з різним рівнем підготовки та з різними фінансовими можливостями [8].

Для того, щоб ретельно дослідити виконання завдань інформаційного забезпечення, потрібно побудувати організаційно-інформаційну модель аналізу діяльності підприємства, яка є стислою характеристикою його суб'єктів та об'єктів, мети і завдань, системи показників, що визначають параметри об'єктів, інформаційної бази, методів і прийомів перетворення економічної інформації, узагальнення результатів аналізу. Ця модель поєднує дві основні складові аналізу фінансового потенціалу підприємства: організаційну та інформаційну. Організаційна частина вирішує питання стосовно характеристики його суб'єктів, об'єктів, мети, завдань та методичного забезпечення. Інформаційна частина охоплює побудову інформаційної бази аналізу: визначення джерел інформації, характеристику інформаційного забезпечення та розробку системи показників, за допомогою яких передбачається досліджувати об'єкти аналізу [6].

Організаційно-інформаційна модель фінансового аналізу фінансового потенціалу підприємства складається з шести взаємопов'язаних складових:

1. Мета і завдання аналізу фінансового потенціалу — передбачає визначення мети аналітичної діяльності та системи знань, послідовне вирішення яких призведе до досягнення поставленої мети.

2. Об'єкти і суб'єкти фінансового потенціалу — характеризує об'єкти аналітичної діяльності та основні їх параметри, а також суб'єкти аналізу, які досягають поставленої мети аналізу.

3. Система економічних показників аналізу фінансового потенціалу — перелік показників, які досліджують об'єкти аналізу, з визначенням певних термінів тривалості аналітичного періоду.

4. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового потенціалу — визначає джерела утворення та види економічної інформації, за допомогою яких досліджуються об'єкти аналізу.

5. Методика обробки первинної інформації — передбачає характеристику системи методів і прийомів обробки економічної інформації.

6. Узагальнення і реалізація результатів аналізу фінансового потенціалу — заключний етап фінансово-економічного аналізу, яка завершується прийняттям управлінських рішень щодо подальшого розвитку об'єктів аналізу [6], в тому числі визначення головним напрямів підвищення ефективності використання фінансового потенціалу підприємства.

Таким чином, наскільки повно будуть розглянуті етапи побудови організаційно-інформаційної моделі аналізу фінансового потенціалу підприємства, настільки повно та якісно буде розкрита інформаційне забезпечення аналізу фінансового потенціалу.

Як відомо, найважливішою складовою частиною управлінського процесу, основою аналізу, в тому числі стосовно фінансового потенціалу підприємства, є система економічної інформації. Економічна інформація — це сукупність даних, які на базі попереднього якісного пізнання переважно кількісно відображають соціально-економічні відносини та використовуються для аналізу, управління, планування і прогнозування соціально-

економічного розвитку [6].

Система економічної інформації пов'язана з аналізом двозначно. З одного боку, аналіз черпає дані з економічної інформації, яка є відправною точкою для аналізу. З іншого боку, в результаті виконаного аналізу виникає нова інформація, що використовується у майбутньому, в тому числі при плануванні та управлінні.

Не будь-яка інформація господарської діяльності може бути отримана з стандартних форм звітності. Іноді для отримання необхідної інформації необхідно проводити спеціальні нагляди, щоб були використані при цьому закони статистики з допустимим розміром вибірки, прийоми маркетингових досліджень.

При аналізі фінансового потенціалу в процесі організації інформаційної системи необхідно враховувати основні характеристики економічної інформації, які безпосередньо впливають на вибір інформаційних технологій рішення аналітичних завдань. Це може бути досягнуто за допомогою певної класифікації економічної інформації. Розглянемо, як деякі вчені-економісти розрізняють класифікаційні ознаки (табл. 1).

Розглянувши вищезазначені концептуальні підходи до класифікації економічної інформації, слід відмітити три основні їх види:

1. Законодавчо-нормативна інформація (державні, регіональні закони, акти, нормативні документи підприємства — службові інструкції, облікова політика та інше).

2. Планова інформація (бізнес-плани, планиграфіки виробництва, технологічна документація та інше).

3. Звітна інформація, яка має форму звітності — статистичної або бухгалтерської.

Для отримання, зберігання, переробки та використання фінансово-економічної інформації підприємству необхідна науково обгрунтована система інформаційного забезпечення фінансового потенціалу.

Система інформаційного забезпечення фінансового потенціалу являє собою процес безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформаційних показників, які б повністю відображали усі аспекти цього потенціалу (рис. 1).

Таким чином, наскільки якісно буде організовано інформаційне забезпечення фінансового потенціалу підприємства, настільки якісною буде система його управління на підприємстві.

Рис. 1. Система інформаційного забезпечення фінансового потенціалу підприємства

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Актуальність вдосконалення системи організації інформаційного забезпечення фінансового потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання не викликає сумніву. Адже від якості такого забезпечення залежить якість, результативність аналізу та управління фінансовим потенціалом.

Система інформаційного забезпечення фінансового потенціалу виступає процесом безперервного, цілеспрямованого підбору певних інформаційних показників, які повинні враховуватись при побудові організаційно — інформаційної моделі його аналізу, необхідної для підвищення ефективності управління фінансово-економічної діяльності підприємства в цілому.

Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку обгрунтованої системи управління фінансовим потенціалом підприємства.

Література:

1. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства / Савицька Г.В. — К.: Знання, 2005. — 662 с.

2. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз / Чумаченко М.Г. — К.: КНЕУ, 2001. — 540 с.

3. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / В.О. Подольська, О.В. Яріш — К.: Центр навчальної літератури, 2007. — 488 с.

4. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка / [Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І.]. — К.: КНЕУ, 2006. — 316 с.

5. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навчальний посібник / [Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижкова В.С., Панков В.А., Герасимов А.А., Ровенська В.В.]. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 400 с.

6. Фінансовий аналіз / [Митрофанов Г.В., Кравченко Г.О., Барабаш Н.С. та ін.]; за ред. проф. Г.В. Митрофанова. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. — 301 с.

7. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / [Салига С.Я., Дацій Н.В., Корецька С.О., Нестеренко Н.В., Салига К.С.]. — Київ: Центр навчальної літератури, 2006. — 210 с.

8. Іванова В. Щодо формування системи інформаційного забезпечення розвитку економіки України / В. Іванова // Економіст. — 2008. — № 4. — С. 61—63.

Стаття надійшла до редакції 28.01.2010 р.